

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Samenvatting Resultaten Verstandelijke gehandicaptenzorg

RIVM Onderzoek ICT in de Zorg

Maart 2016

Barbara Schooneveldt
Adrie de Bruijn
Arjan van Drongelen

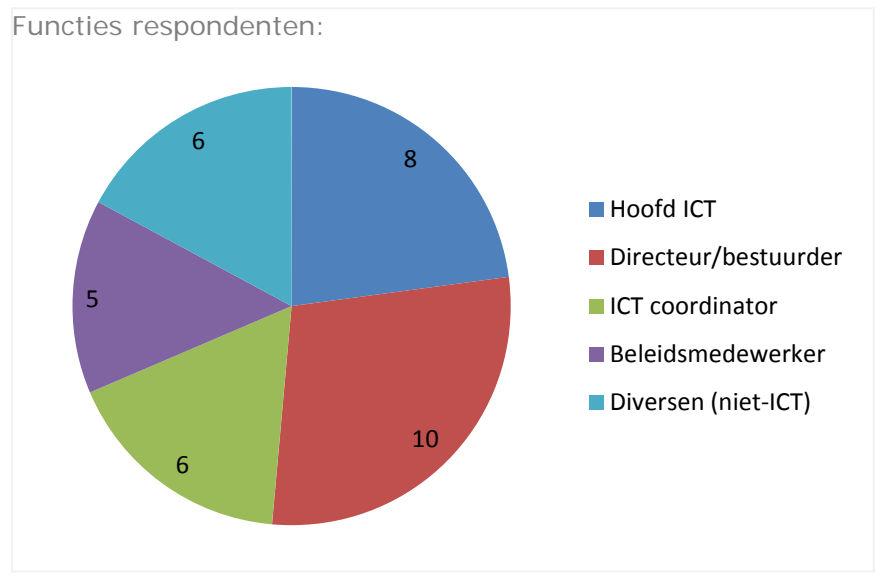
Correspondentie:
onderzoek_over_ICT@rivm.nl

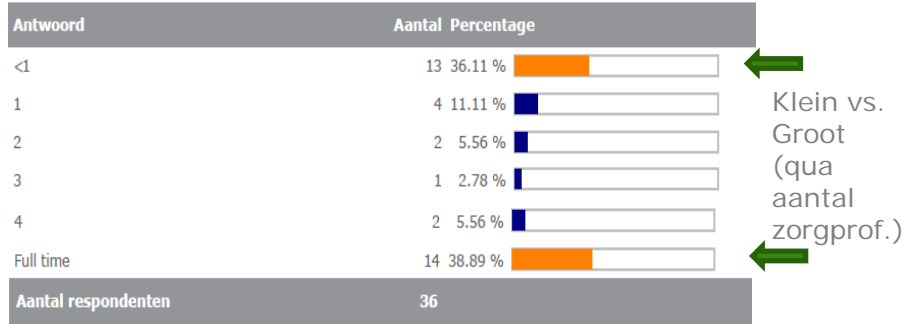
Resultaat statistieken

De data representeert 48% van de instellingen voor verstandelijk gehandicapten

Respondenten: 36 van de 75 instellingen in Nederland (48%). Hiervan heeft de helft >100 fte zorgprofessionals in dienst. De andere helft betreffen relatief kleine organisaties met maximaal 25 zorgprofessionals. De respondenten van de 18 grote organisaties (met >100 zorgprof.) hebben allen een ICT-gerelateerde functie en werken op 1 na, minstens 3 dagen per week aan ICT.

Hoeveel dagen besteedt u per week aan ICT?

Huidig gebruik van zorg-ICT

Het ECD is in 10% van de instellingen volledig doorgevoerd, 10% werkt voornamelijk nog op papier

Cliëntdossier

Van de 18 grote instellingen (>100 zorgprofs) werkt 2/3 voornamelijk of uitsluitend met een elektronisch cliëntendossier.

Op welke wijze worden binnen uw organisatie de patiëntendossiers bijgehouden?

Antwoord	Aantal	Percentage
Uitsluitend elektronisch	4	11.11 %
Voornamelijk elektronisch	14	38.89 %
Zowel elektronisch als op papier	14	38.89 %
Voornamelijk op papier	4	11.11 %
Uitsluitend op papier	0	0 %
Aantal respondenten	36	

Kenmerken ECD

- Vorm: Zowel vastleggen als raadplegen, weinig op handheld.
- Intelligentie: Beperkte toepassing van automatische waarschuwingen door het ECD (bv. over allergieën, medicatie-interacties, etc.) en klinische beslisondersteuning.
- Toegankelijkheid: Bijna alleen voor eigen medewerkers toegankelijk.
- Invoer gegevens gebeurt vooral tijdens of direct na het patiënt-/cliëntcontact, vaak ook nog elders gegevens bewaard.
- Patiënten/cliënten kunnen in een beperkt deel van de gevallen hun eigen dossier online inzien of zelf online gegevens aan hun eigen dossier toevoegen

ICT applicaties ten behoeve van:

Diagnostiek

Antwoord	Aantal	Percentage
Ja	3	9.09 %
Nee	16	48.48 %
Onbekend	10	30.30 %
Niet van toepassing, in onze organisatie worden geen diagnoses gesteld	4	12.12 %
Aantal respondenten	33	

Behandeling of monitoring

Antwoord	Aantal	Percentage
Ja	11	33.33 %
Nee	11	33.33 %
Onbekend	6	18.18 %
Niet van toepassing, in onze organisatie worden geen patiënten behandeld of gemonitord	5	15.15 %
Aantal respondenten	33	

Gegevensuitwisseling

Gegevensuitwisseling vindt voornamelijk plaats op papier.

Sector-specifiek	Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN) licht toe dat gegevensuitwisseling in beperkte mate plaatsvindt, namelijk alleen bij de overdracht (bij binnenkomst van een cliënt) en eventueel tussen verblijf en dagbestedingsinstelling.	Gegevensuitwisseling binnen de organisatie	Wijzen van gegevensuitwisseling op volgorde van meest naar minst genoemd: <ul style="list-style-type: none">• ECD• Email• Mondeling/telefonisch• Papier• Lokaal netwerk	
Versturing	Versturing van informatie naar andere zorgorganisaties (binnen naar buiten) gaat zowel elektronisch als op papier. Meest genoemde wijzen van gegevensuitwisseling: <ul style="list-style-type: none">• Papier• Email mondeling/telefonisch• Zorgmail• LSP (via Arts Verstandelijk Gehandicapten) Fax wordt toch nog in bijna 25% van de gevallen gebruikt (medicatie? overdracht?). Onder 'Anders, namelijk' zijn genoemd: Clouddiensten (Dropbox, iCloud), beveiligd elektronisch, Vecozo)	Ontvangst	Gegevens aangeleverd door zorgverleners van andere organisaties / door derden worden (grotendeels) handmatig ingevoerd.	
		Afspraken	Instellingen voor verstandelijk gehandicapten houden zich wisselend bezig met afspraken, standaarden en richtlijnen. Ca. de helft van de instellingen heeft afspraken gemaakt over welke gegevens uitgewisseld moeten worden, maar in veel mindere mate is vastgelegd volgens welke standaarden dat moet gebeuren.	
			Ervaringen belemmeringen	40% van de respondenten ervaart geen belemmeringen, terwijl een gelijk percentage dat wel ervaart. Zij wezen vooral het ontbreken van (het toepassen van) standaarden en de beperkte compatibiliteit van softwaresystemen.

Beleid, beheer en aanschaf

Een ICT-beleidsplan is voornamelijk in grote instellingen aanwezig. ICT-beheer is veelal deels uitbesteed. Van de 18 grote instellingen hebben 15/18 wel een ICT-beleidsplan of vorm daarvan.

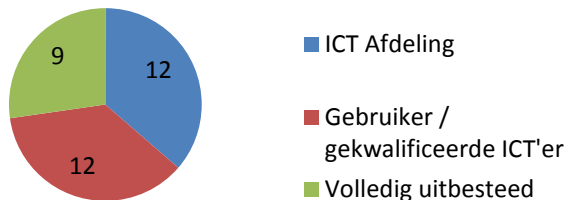
Beleid

39% heeft geen ICT-beleidsplan, van de 18 grote instellingen hebben 15/18 wel een ICT-beleidsplan of vorm daarvan.

Van diegenen die wel hebben een beleidsplan hebben (12) ervaren er 5 problemen bij het effectueren van het beleidsplan. Daarbij zijn vooral onduidelijkheid over (veranderende) regelgeving en de financiering een probleem.

Beheer

Het zwaartepunt ligt bij het beheer door een ICT-afdeling (12 van de 18 grote instellingen), maar er wordt ook veel deels uitbesteed (zoals technisch beheer). Voor functioneel beheer is soms een enkele ICT'er aangesteld en soms een hele afdeling.

Aanschaf

Keuze applicatie:

In ruime een kwart van de gevallen werd aangegeven dat er met een PvE wordt gewerkt, terwijl dit in 40% van de gevallen deels het geval is. Wat door andere zorgverleners wordt gebruikt speelt in zekere mate een rol in de keuze.

Aansluiting op de zorginhoud:

Een duidelijk zorgvisie waarin ICT is uitgewerkt is beperkt beschikbaar. Ontwikkelingen in de zorg hebben duidelijk invloed op de ICT-systemen, terwijl slechts in beperkte mate wordt ondervonden dat ICT-systemen de ontwikkelingen in de zorgprocessen remmen.

Testen:

Ca. 40% van de instellingen test uitgebreid of er aan de eisen uit het PvE wordt voldaan, voor een iets lager percentage gebeurt dit slechts deels. Een soortgelijk beeld bestaat voor het testen van koppelingen,.

Trainen:

In iets meer dan een kwart van de gevallen worden alle gebruikers getraind. In de meeste andere gevallen werden een deel van de gebruikers getraind, waarbij niet in alle gevallen duidelijk was dat deze collega's weer trainden. Het vastleggen van de gevolgde trainingen gebeurt beperkt.

Risicobewustzijn

Risicobewustzijn is binnen de sector nog niet erg sterk. Wel privacybewustzijn.

Heeft u voor bekende risico's maatregelen getroffen om ze te verkleinen?

(Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)

Antwoord	Aantal	Percentage
Ja, voor alle ons bekende risico's	11	34.38 %
Ja, voor een aantal risico's	20	62.50 %
Nee	0	0 %
Anders, namelijk:	1	3.13 %
Aantal respondenten	32	

→ "Ja, maar nog onvoldoende"

Wat zijn volgens u de grootste risico's?

Naast de BIV aspecten vielen op:

- Zorgvuldigheid en bewustzijn van gebruikers.
- Afhangelijkheid van het zorgproces van ICT-systemen.

Kwetsbaarheden van applicaties en informatiestromen

De meeste instellingen hebben wel actuele overzichten van applicaties, maar minder van informatiestromen. Van de kwetsbaarheden wordt er met name nagedacht over de tijdigheid en integriteit van gegevens.

Welke van de volgende punten heeft u voor de patiënt- of cliëntgebonden informatiestromen geïnventariseerd?

(Type vraag: Meerkeuze, meer antwoorden)

Antwoord	Aantal	Percentage
Kwetsbaarheden waardoor de informatie niet tijdig beschikbaar is	7	50 %
Kwetsbaarheden waardoor de inhoud van de informatie wordt aangetast (data-integriteit)	8	57.14 %
Kwetsbaarheden waardoor de vertrouwelijkheid van de gegevens wordt aangetast	6	42.86 %
De mogelijke gevolgen van deze kwetsbaarheden voor de patiënt- of cliëntveiligheid	3	21.43 %
De maatregelen die genomen moeten worden om de kwetsbaarheden op te heffen	3	21.43 %
Geen	2	14.29 %
Anders, namelijk:	1	7.14 %
Aantal respondenten	14	

NEN7510 en opvallende opmerkingen

Van de deelnemende instellingen voldoet ca. 36% deels en ca. 20% geheel aan NEN7510

Voldoet uw organisatie aan NEN7510*?

Antwoord	Aantal	Percentage
Ja, wij zijn NEN 7510 gecertificeerd	2	6.06 %
Ja, maar nog niet gecertificeerd	6	18.18 %
Deels	12	36.36 %
Nee	9	27.27 %
Onbekend	3	9.09 %
Anders, namelijk:	1	3.03 %
Aantal respondenten	33	

“Project Invoering
Informatiebeveiliging loopt”

6 van de 8 instellingen die zeggen 100% te voldoen aan NEN7510 zijn organisaties met meer naar 100 zorgverleners.

Van diegenen die ‘deels’ hadden ingevuld, waren 5 van 16 onderdelen door meer dan 50% positief gescoord.

Van diegenen die ‘nee/onbekend’ hadden ingevuld, waren 6 van 25 onderdelen door meer dan 50% positief gescoord.

Verder opvallende opmerkingen

We zijn bezig met de voorbereidingen om in januari 2016 een pilot op te starten met een nieuw ECD en medio 2016 met een cliënten/verwantenportaal. Daarmee gaan we flinke stappen zetten: dossiers volledig digitaal, cliënten kunnen zelf deel van dossiers invullen, inzage. Elektronische uitwisseling tussen ECD en medisch dossier.

ECD in relatie tot en in samenhang met andere systemen afgelopen jaar geïmplementeerd. Medisch dossier binnen landelijke richtlijnen en criteria in opgenomen. Ervaringen tav kwetsbaarheden komen nu in beeld en worden geïnventariseerd. Aandachtspunt voor onze instelling is ook dat cliëntveiligheid risico's in relatie tot ontwikkeling van zelfstandigheid en privacy bij cliënten tot inhoudelijke discussies leidt van beheersing en opvoeding.

ICT als domein kan risico bewust zijn, de grootste lek in veiligheid (van data, maar ook van de ondersteunde processen) is de gebruiker, die zich bewust moet zijn van risico's en impact.

Calamiteitenplan is in ontwikkeling, maar lastig met 130 locaties. Ervaring is wel dat bij uitvallen systemen cliënten niet direct gevaar lopen.

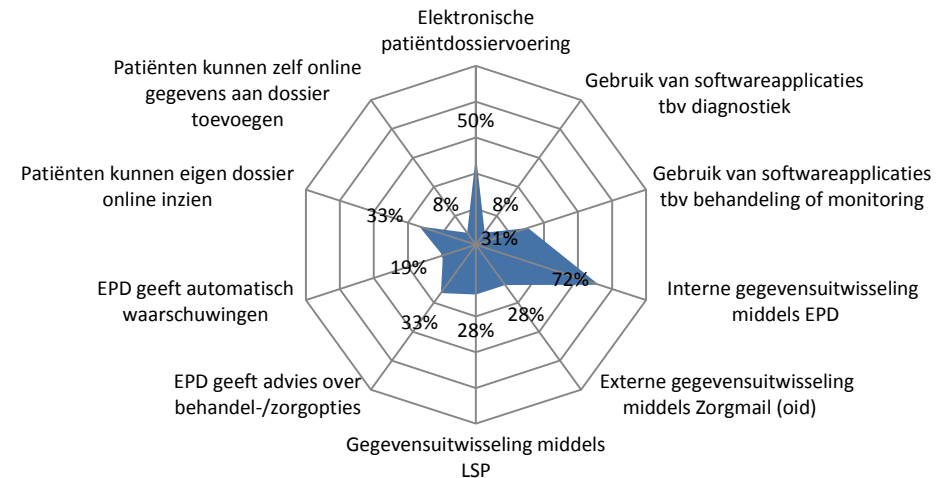
Thema - Mate van Digitalisering

Er is een 'mate van digitalisering' opgesteld welke laat zien in hoeverre sectoren werken met digitale systemen in het zorgproces en hoe 'intelligent' die zijn. Inherent aan het werk zijn er grote verschillen tussen sectoren in de mate waarin ICT benodigd/wenselijk is. Een lage/hoge score op digitalisering zegt dan ook niets over de kwaliteit van zorg of mate van informatiebeveiliging en patientveiligheid. Het geeft wel weer hoe groot de rol is van ICT in het zorgproces in de sectoren (en dus hoe significant de rol van informatiebeveiliging is) en welke nieuwe ICT-technologieën worden ingezet door welke sectoren (bijv. Gebruik van patientportalen). In de mate van digitalisering is ook digitale gegevensuitwisseling meegenomen.

Per sector is een mate van digitalisering uitgedrukt in een set van 10 indicatoren. Deze zijn afgeleid uit een selectie van de enquête-vragen. Ze omvatten:

- de mate van elektronische dossiervoering
- de intelligentie van EPD/ECD's
- De mate van gebruik van andere zorg-ICT,
- De mate waarin gegevensuitwisseling digitaal plaatsvindt

Verstandelijk gehandicaptenzorg

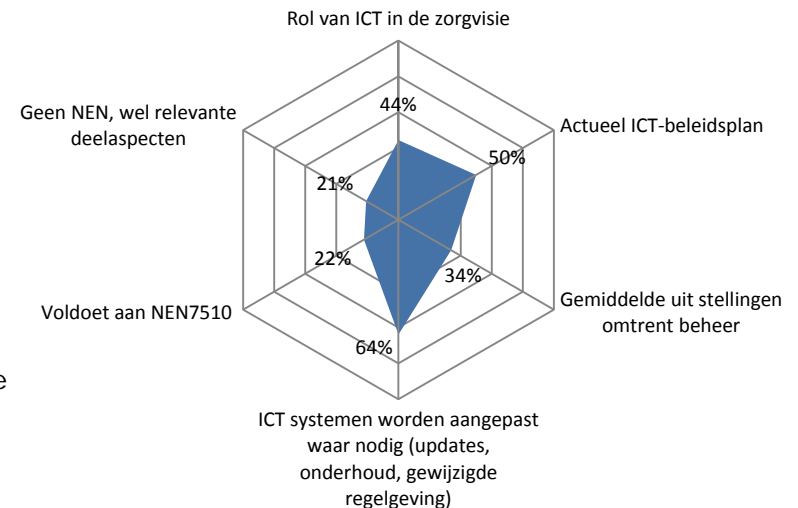

Thema - Invulling van IT management en NEN7510

Per sector is een mate van IT management en compliance aan NEN7510 uitgedrukt in 6 indicatoren. Deze zijn afgeleid uit een selectie van vragen en bijbehorende antwoorden. Ze omvatten:

- In hoeverre de rol van ICT is opgenomen in de zorgvisie en er een ICT-beleidsplan is gemaakt
 - De zorgvuldigheid waarmee het beheer is georganiseerd; gemiddelde uit stellingen omtrent beheer:
 - Het beheer van de ICT-systemen wordt nauwgezet gedocumenteerd
 - Wij maken dagelijks back-ups van opgeslagen gegevens
 - Het terughalen van informatie uit de back-ups (data restore) wordt regelmatig getest
 - Na een storing kunnen we precies nagaan welke informatie verloren is gegaan
 - Er is een calamiteitenplan zodat bij langdurige storing in de ICT-systemen de patiënt/cliëntenzorg geen gevaar loopt
- ... en het maken van aanpassingen waar nodig (zoals updates).
- In hoeverre er aandacht wordt besteed aan informatiebeveiliging aan de hand van NEN7510
 - 100% voldoen (wel/niet gecertificeerd)
 - Deels te voldoen aan volgende relevante aspecten:
 - › Er is een Information Security Management System ingericht
 - › De directie heeft expliciet verantwoordelijkheden voor informatiebeveiliging aan personen toegekend
 - › De informatiebeveiliging wordt regelmatig beoordeeld met (interne en onafhankelijke) audits
 - › Er zijn procedures om informatiebeveiligingsgebeurtenissen en zwakheden kenbaar te maken en corrigerende maatregelen te treffen

Verstandelijk gehandicaptenzorg

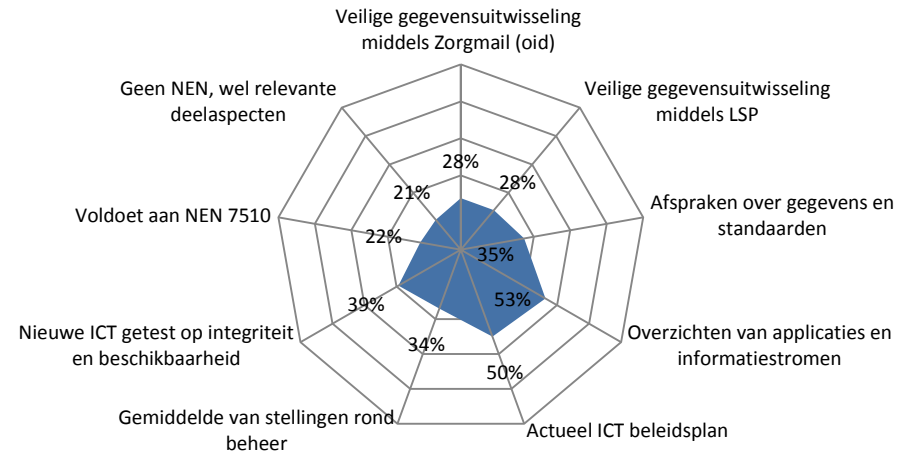
Thema - Mate van Risicobewustzijn

Per sector is een mate van risicobewustzijn uitgedrukt in een set van 9 indicatoren. Deze komen deels uit de Mate van Digitalisering, deels uit de Invulling van IT Management en NEN7510 en deels van andere vragen in de enquête.

Risicobewustzijn is hier opgebouwd uit:

- Mate van gebruik van veilige gegevensuitwisseling
- Invulling van het risicomangement
 - Inventarisaties van huidige ICT
 - Aanwezigheid van een ICT-beleidsplan
 - Gemiddelde van beheersmaatregelen
 - Testen van nieuwe ICT applicaties
- Compliance aan NEN7510

Verstandelijk gehandicaptenzorg

Conclusie Verstandelijk gehandicapten zorg

Sterke punten, zwakke punten, waar het veld mee bezig is, ev. opvallende zaken

Wat opvalt voor deze sector is dat resultaten heel sterk wisselen naar gelang de grootte van de organisatie. Er is een groep instellingen (16) welke minder dan 25 zorgprofessionals in huis heeft en een groep (15) met meer dan 500 zorgprofessionals. Hierdoor zijn veel van de antwoorden op vragen gemiddelden met een grote spreiding.

Van de 18 grotere instellingen (>100 zorgprofs) werkt twee derde voornamelijk of uitsluitend met een elektronisch cliëntendossier (ECD). In totaal werkt 11% uitsluitend elektronisch en 11% voornamelijk op papier. De rest werkt met een mengvorm.

Externe gegevensuitwisseling lijkt weinig digitaal te verlopen. Het ECD zelf lijkt voornamelijk bedoeld als middel voor dossiervoering, zonder verdergaande intelligentie (zorgadvies/waarschuwingen/cliënteninzage/-invoer). Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat ICT beperkt wordt gebruikt in het primaire proces (alleen bij de overdracht, of medicatie-aanvraag).

Qua invullingen van het ICT-management is een duidelijke scheiding te zien van grote en kleine instellingen. Het merendeel van de 18 grotere instellingen heeft wel een ICT-beleid en een eigen ICT-afdeling, de kleinere instellingen meestal niet. Veel instellingen besteden het ICT-beheer geheel of gedeeltelijk uit. In het algemeen zien we weinig activiteiten t.a.v. risicomangement, wellicht inherent aan het matig gebruik van ICT in het zorgproces.

NEN 7510 is nog niet zo in beeld, zo'n 20% zegt 100% te voldoen (6 van de 8 respondenten werken in grote instellingen), ca. 36% zegt deels te voldoen en ca. 36% voldoet niet of weet het niet. Van de 'deels-groep' scoort echter slechts een vijfde positief op de 4 meest relevante aspecten. De VGN geeft aan dat het privacybewustzijn van oudsher wel sterk is in de sector.